

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

ראה

(חלק יט — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת ראה, שר"ח אלול, כד"ל מנחם-אב, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ראה ג

ב. לכאורה יש ליישב זאת – בהקדים קושיא אחרת: מאחר שמנה כאן הכתוב את „החביבין לך” – כדברי רש”י – למה לא יזכר ביניהם גם החביב לך כפשוטו, „רעך” כפשוטו?

הרא”ם כתב, שאמנם לזה כיון רש”י בפירושו „אשר כנפשך, זה אביך” – „ויחסר או”, דהיינו כאילו נכתב „רעך או אשר כנפשך [זה אביך]”, ולפי זה כוונת הפסוק לכלול גם רעך כפשוטו.

אמנם קשה לנקוט כן בפירוש רש”י, דא”כ ה”י רש”י כותב זאת בפירוש, וכמו שכתב לעיל בסמוך „או בן אמך”; ובפרט שהלשון „אשר כנפשך”, בפשטות, היא ביאור לתיבת „רעך”, וא”כ בודאי הוה ל”י לרש”י לפרש שהפשט הוא – או „אשר כנפשך”.

אלא שיש לפרש בכוונתו (עכ”פ בדוחק קצת), שב’ הפרטים נכללים במשמעות „רעך אשר כנפשך” – לא כב’ ענינים נפרדים, כי אם ש„רעך אשר כנפשך” (סתם) משמע כל הדרגות שברעים אשר כנפשך (ובכללן גם רעך כפשוטו), ואין רש”י מפרש אלא את החידוש וההוספה על הפשט, הדרגא (העליונה ביותר) ב„רעך אשר כנפשך” – „זה אביך”⁷,

ועפ”ז „רעך אשר כנפשך” כולל גם

א. על הפסוקי „כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלקים אחרים גו”’, פירש רש”י: „אחיד – מאב. או² בן אמך – מאם. אשר כנפשך – זה אביך וכו”’. ואינו מובן: מדוע לא מנה הכתוב בין הקרובים גם אמך ואחותך?³ וכיון שזהו קושי בפשוטו של מקרא ורש”י אינו מיישבו [והרי נתבאר כמה פעמים⁴ שדרך רש”י לתרץ כל דבר הקשה בפשוטו של מקרא; וכאשר אינו מוצא הסבר ע”ד הפשט, כותב אני יודע⁵ וכיו”ב], צריך לומר שלדעת רש”י הדבר מובן מעצמו ע”ד הפשט (או ע”פ דברי רש”י בפסוקים קודמים)⁶.

(1) פרשתנו יג, ז.

(2) בהדפוסים שראיתי נעתקה תיבת „או” באותיות גדולות, כהתיבות שרש”י מעתיק מהכתוב! ואולי י”ל שטעות הבחור הזעזער הוא וגם בזה שצ”ל ד”ה והמשך אחד: אחיד, מאב או בן אמך, מאם. ויש לברר בדפוסים אחרים ובכת”י.

(3) שגם אלו נמנו בה’ קרובים בר”פ אמור. ולהעיר דשם מקדים „אמו” ל„אביו”.

(4) ראה לקו”ש ח”י ע’ 13. וש”נ.

(5) כנפ’ תולדות כח, ה. ועוד.

(6) כאברבנאל כתב: ואולי התורה לא חששה לזכור האב והאם אם לפי שלא יזהיר את הבנים לשוב מאחרי ה’ ואם לפי שלא יפול עליהם המשפט כי הרג תהרגנו ידך תהי’ בו בראשונה כי איך יצוה את האדם שיהרוג בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כ”כ בכבודם ומוראם כו’. – אבל (נוסף ע”ז שזה רק לפי פירושו דרעך אשר כנפשך הוא רק ריע כפשוטו. משא”כ לפרש”י ד„זה אביך” הרי אא”פ לתרץ כן. ועוד – גם לפירושו קשה): א הו”ל לקרא להשמיענו

מהו הדין באם יסיתך אביך או אמך. ב) עדיין קשה מדוע לא נאמר גם „אחותך”.

(7) ראה ג”א כאן.

ועד¹³: כיון שהפסוק „כי יסיתך וגו'” עוסק באדם ששייך בו „יסיתך בנך או בתך או רעך אשר כנפשך [זה אביך]”¹³, דהיינו איש גדול בשנים ולו משפחה ובנים גדולים אף הם — הנה ע"פ ההווה וע"ד הרגיל¹⁴ החשש ד„יסיתך” אצלו הוא רק מאותם המנויים בפסוק ולא מאחותך או אמך¹⁵.

ד. וההסברה בזה: ההסתה „גלכה ונעבדה אלקים אחרים גו'” יכולה להיות בב' אופנים: א) ע"י טעמי שכל ואמונה — שאדם בעל השפעה על זולתו בעניני אמונה וכיו"ב מסיתו „גלכה ונעבדה אלקים אחרים”; ב) מצד שכנות¹⁶ של אדם עם חברו והתקרבות

(הדרגות שבאמצע) „אמך” וכן „אחותך”⁸.

אבל עדיין צריך ביאור: א) מפני מה נמנו כל שאר הקרובים בפני עצמם ודוקא „אמך” ו„אחותך” נכללו ברעך אשר כנפשך?

ב) יתר על כן: כיון ש„פירש לך הכתוב את החביבין לך”, ודאי היה ל"י להכתוב לפרט את „אמך”, שהיא חביבה לך יותר מאשר „אחיך בן אמך” ואפילו יותר מאביך, ולכן בנוגע אלי' יש יותר מקום לחשש ד„כי יסיתך”; וכמו שפירש רש"י לעיל בפ' קדושים¹⁰ על הפסוק „איש אמו ואביו תיראו”, אשר „בכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו לפי שמשדלתו בדברים”¹¹.

ג. והביאור בזה: כבר נזכר בדברי רש"י כמה פעמים¹² הכלל „דבר הכתוב בהווה”; ואף בפסוק זה גופא פירש רש"י על תיבת „בסתר”: „דבר הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר”. ומשמעות הדברים, שלפי רש"י תוכן הכלל „דבר הכתוב בהווה” אינו רק שבמקום שיש לבחור בין ב' לשונות, דרך הכתוב לנקוט את הלשון ש„בהווה”, כי אם שהכתוב אף מוסיף לשם כך בלשונו, ובנודון דידן — תיבת „בסתר”.

8) וגם עפ"י מוכן מה שלא נאמר בפירוש הכתוב אביך — ראה פנ"י כאן.

9) פרש"י כאן.

10) יט, ג.

11) באדרת אלי' להגרא מפרש „או רעך — זה אב, אשר כנפשך — זו אם כו'”.

12) משפטים כא, כח. כב, יז. כא. ל. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 130 ואילך, על השינויים והצורך בכל הפירושים.

13) הטעם בזה י"ל ע"ד הפשט, כי העונש „ידך תהי' בו בראשונה להמיתו” יתכן בזה דוקא שסיפק בידו לעשות, משא"כ זקן או צעיר ביותר. או י"ל דענין „כי יסיתך גו'” אשר לא ידעת שייך ע"ד הרגיל בזה דוקא, משא"כ בגיל צעיר שאינו בדעה וידיעה רבה כ"כ. וכן לאידך באדם זקן אין רגיל (שאחרים ינסו להשפיע עליו) לשנות אופן החיים שלו ובפרט עד כדי לעבוד ע"ז ש„לא ידעת גו'”.

14) ועפ"י מה שכתב רש"י „פירש לך הכתוב את החביבין לך ק"ו לאחרים” — דלכאורה כיון ד„דבר הכתוב בהווה” אין צריך לזה — י"ל ע"ד משנת' בלקו"ש ח"ו שם (ס"ט) ש„דבר הכתוב בהווה” מתאים בכלל בדוגמא אחת ולא כשהכתוב מביא ב' דוגמאות ויותר. ולכן הוצרך רש"י לפרש „פירש לך הכתוב את החביבין לך כו'” כדלקמן. ובפשטות י"ל דרש"י שולל הטעות דרק אלה שפירש הכתוב (וטעמו וההוכחה — זיל בתר טעמי).

15) ובפרט שהכתוב נאמר בסגנון של סיפור שבזה יותר מסתבר לומר שהוא מצד „דבר הכתוב בהווה”. ראה לקו"ש שם ע' 135 ואילך (ס"ז) ובהערה 35 שם.

16) ראה פרש"י במדבר ג, כט. שם, לח.

מאם – בהיותם בנים לאם אחת הרי השייכות עמו היא במדה רבה יותר, כנראה במוחש¹⁸; למעלה מזה היא הקורבה והשייכות בין בנך או בתך לאביהם; ל„אשת חיקך“ הקירוב גדול יותר¹⁹; ולמעלה מזה²⁰ הוא רעך אשר כנפשו – ועל כן מנה אותם הכתוב בסדר זה²¹.

ה. עפ”ז מובן בפשטות מפני מה לא מנה הכתוב אחותך ואמך: אין הדבר רגיל שלגדול ובעל משפחה משלו תהי’ התקרבות יתירה לאחותו (שבדרך כלל אף היא בעלת משפחה בפני עצמה) עד כדי כך שתוכל להסיתו („בסתר“) „נלכה ונעבדה אלקים אחרים אשר לא ידעת גו“.

ועד”ז בנוגע לאמך: אע”פ שיש לאדם קרבה לאמו, אין לה עליו כל

יתירה בחייהם, עלול הלה לפתותו ולהשפיע עליו לעבוד ע”ז גם ללא טעמי שכל ואמונה¹⁷.

ומובן, שגם האופן הראשון ד„יסיתך וגו’ נלכה ונעבדה אלקים אחרים“, ע”ד ההווה והרגיל קשור הוא בקירוב הדעת מצד קרבת משפחה, עד כדי אפשריות ל„יסיתך“ במדה גדולה כל כך – לעבוד ע”ז, ובפרט – „בסתר“.

ובכללות אלו הם ב’ הסוגים הנמנים בפסוק: „אחיק מאב או בן אמך מאם“ – בדרך כלל אופן ההסתה שלהם הוא ע”י טעמי שכל ואמונה; ועד”ז ואף יתירה מזו בנוגע לאב, שהוא בעל השפעה גדולה יותר על בנו בעניני אמונה; „בנך או בתך או אשת חיקך“ – השפעתם אינה באמצעות טעמי שכל ואמונה (שכן זהו היפך הסדר הרגיל, ש„בנך“ או „בתך“ או „אשת חיקך“ ישפיעו על האדם טעמי שכל ואמונה עד שיפעלו עליו לעזוב את עבודת ה’ וללכת אחר „אלקים אחרים אשר לא ידעת גו“), כי אם מצד תוקף הקשר של ילדים לאביהם ושל אשת חיקך לבעלה.

אבל מאחר שגם האופן הא’ דיסיתך (ע”י טעמי שכל ואמונה) „בסתר“ שייך ע”ד הרגיל כאשר יש ביניהם קורבה, כנ”ל, על כן כלל הכתוב את ב’ האופנים יחד ולפי סדר קרבתם, מלמטה למעלה: אחיק מאב (שבעצמו הנו בעל משפחה) – עמו ישנה התקרבות בהיותם יורשי האב, שמחמת כן באים במגע זה עם זה; בן אמך

18) ראה קדושים פ, ב. ראב”ע ובעלי התוס’ כאן. וראה וירא כ, יב. ולהעיר מפרש”י תולדות כו, כט.

19) להעיר מפרש”י חיי שרה כד, סז. ולהעיר דבר”פ אמור נאמר תחלה „לשאריו הקרוב אליו“ – אשתו (פרש”י) גם לפני „לאמו ולאביו“.

20) באברבנאל מפרש שסדרם בכתוב הוא מלמעלה למטה בסדר הקורבא: אשת חיקך רחוקה מקורבת האדם מן האחים והבנים וזכר הרע באחרונה כו’. – אבל: א) זהו לפי פירושו ד„רעך אשר כנפשו“ הוא רעך כפשוטו ולא האב. ב) גם לדבריו, צ”ל שבנך או בתך קרובים יותר מאחיק בן אמך אלא שלפירושו „יותר רחוק שיתפתה אדם מהם כי הם ראויים לקבל את מוסר האב כו“ (ג) לפי רש”י „פירש לך הכתוב את החביבין לך“ – הרי נראה במוחש שהנאמר מאוחר בהכתוב חביב יותר.

21) עפ”ז מובן מה שרעך כפשוטו (שנכלל ברעך אשר כנפשו כנ”ל) חשיב לאחר בנך או בתך או אשת חיקך, כנראה במוחש שלרע חביב עליו – יש השפעה גדולה יותר מבני המשפחה. וראה אברבנאל.

17) ומובן שאי”ז מצד דיבורו (נלכה ונעבדה גו’) לבד (ראה דעת וקנים מבעלי התוס’ בשם הרב בכור שור), שהרי נאמר „כי יסיתך“ שפרש”י „גדו” (אָנרִיִּיצוּ). וראה מלבי”ם לספרי כאן.

ד, אל תאמין בעצמך²⁶, שאפילו מצד מדריגת אב, חכמה שבנפש, הנה מאחר שהיא „כנפשך” – היינו, שמתערבת בזה נגיעה של מציאות²⁷ – אין אדם יכול להיות סמוך ובטוח שהנו שמור לגמרי מפני עיז, שכן, גם מצדה יכול לבוא „יסיתך”.

[ובמכל-שכן²⁸ מן המבואר²⁹ בנוגע לר' יוחנן בן זכאי שאמר³⁰ איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי – אף שלא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפלין³¹ ופ' שנה למד ולימד תורה³² – אלא שהי' לו ספק מצד פנימיות ועצם נפשו³³, כמבואר בחסידות].

וכדי להשמר מפני „יסיתך וגו' ונעבדה אלקים אחרים”, על האדם לעמוד בתנועה של מסירות נפש – מסירת הרצון, הנעלית מן החכמה, ובה פועל גם על הכחות שלמטה

השפעה בעניני אמונה; וכן מצד הרגש הלב (עיז הרגיל „בהווה”), כיון שמדובר בגדול, שאף יש לו כבר בנים שגדלו, הרי שאין ההרגש כלפי אמו באופן כזה דהתקרבות יתירה, עד שתוכל עיז להשפיע עליו ולהעמידו במצב של עבודת עיז²². משא”כ בן, בת או אשת חיקך, שהאדם דר עמם בתמידות, וקשר אמיץ זה הוא בסוג שיכולה להיות לו השפעה בהנ”ל.

ו. א' ההוראות שאפשר ללמוד מזה:

כל הדרגות המנויות לעיל ד, אחיך גו” הן (גם) מדריגות בכחות האדם²³ – המדות, השכל וכו'; ומזה מובן, שמצד כל המדריגות שבנפש עלול להתקיים „יסיתך”, והיינו, שבעבודת ה' אי אפשר לסמוך (רק) על עבודה שע”פ המדות וטעם ודעת דשכל.

יתירה מזו: אפילו „רעך אשר כנפשך זה אביך” נזכר בין מדריגות אלו, והרי „אב” קאי על מדריגת החכמה²⁴ השוללת מציאות של עיז – כביאור רבינו הזקן בתניא²⁵ – ואעפ”כ באה כאן ההוראה עד היכן אמור הכלל

(22) להעיר מפסל מיכה – שופטים יז, ושם, ג: „ותאמר אמו גו' מידי לבני לעשות פסל גו' אבל שם י”ל: א) שהיא לא השפיעה עליו לעבוד עיז, כי ה' עובד בלא”ה, ורק לעשות הפסל (ראה שם, ה: „והאיש מיכה לו בית אלקים גו’”). וראה פרש”י תשא לב, ד. סנהדרין קג, ב. ובפרש”י שם. ב) מקרה בלתי רגיל שגנב מתחלה מאמו, ועוד י”ל. ולהעיר מצרור המור כאן.

(23) ראה אוה”ח כאן. כביאורי חסידות ב, ארצן מולדתך בית אביך” – ד”ה לך תרס”ו, תרס”ז, תש”ב, תש”ה. ובכ”מ.

(24) תניא פ”ג.

(25) פ”ח.

(26) אבות פ”ב מ”ד.

(27) ועפמש”נ: כי השוחד יעוור עיני חכמים (שופטים טז, יט).

(28) שהרי בנוגע לריב”ז הוא לענין גורל שבנפש, בחי' עצם הנשמה, כמבואר במקומות שבהערה הבאה.

(29) אוה”ת פנחס ע' אינט ואילך. וראה גם ד”ה אך בגורל תרכ”ו ותשל”ה (בסה”מ מלוקט ח”א). וראה לקו”ת ויקרא ג, סע”ד. ד”ה אשרנו תרפ”ח ותרכ”ו (סד”ה להבין כו' ה' בעינך קיצורים לתניא ע' מא ואילך). וראה לקו”ת מסעי (צ, ב) באו”א.

(30) ברכות כח, ב.

(31) סוכה כח, א.

(32) ר”ה לא, סע”ב. סנהדרין מא, א.

(33) ומה שנאמר בזה ה' „יחידה” (ראה אוה”ת שם) אף שבבואה דבבואה לית להו – הכוונה לבחי' מקיף דחי', ומצד בחי' יחידה שבנפש אין שום נתינת מקום להתייפך ח”ו – ראה ד”ה אשרנו שם ונק' ג”כ יחידה בד”כ (ראה ספר המאמרים עת”ר ע' קסב).

ממנה³⁴, החל מ"אב" – בחי' חכמה, ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת ולמטה מזה "אחיך בן אמך גו'", מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו שלא זו בלבד שיהא בטוח ונשמר מפני "יסיתך", אלא אדרבה – "אחרי³⁵

(משיחת ש"פ ראה תשל"ב)

(34) ראה ד"ה אשרנו שם.

(35) פרשתנו יג, ה. ולהעיר שג"ז נאמר (בפרשה שלפנ"ז) בהמשך לזה שלא תשמע אל הדברים – "נלכה אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם גו'".

(36) פי' דרגות אלו – בדרושים עה"פ: לקו"ת פרשתנו יט, ב ואילך. סידור כג, סע"ד ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' תרפ ואילך.

